

היום נלמד בעזרת ה':

פסחים דף ה

הגמרא ממשיכה לברר מהיכן לומדים שחמץ אסור מחצות יום יד' בניסן, ומביאה דעות שונות:

דבי רבי ישמעאל: כאמור יש סתירה בין הפסוקים, מצד אחד 'שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם', מצד שני 'אך ביום הראשון תשביתו שאור?' אלא מצאנו שהתורה קוראת ליום יד' בניסן 'ראשון': 'בראשון בארבעה עשר יום לחודש בערב תאכלו מצות'.

רב נחמן בר יצחק: ממשמעות הפסוק עצמו לומדים שהכוונה ליום יד' - 'שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו' כלומר יום שהוא ראשון לכל שבעת הימים. וכמו שמובא באיוב 'הראשון אדם תיולד' שהכוונה האם נולדת ראשון לאדם-הראשון.

הגמרא מקשה מלקיחת לולב ביום ראשון של סוכות, שודאי אין הכוונה ליום קודם לסוכות? ומתרת: משמעות הפסוק שם מלמדת ש'ראשון' הכוונה לראשון מתוך שבעת הימים - 'ולקחתם לכם ביום הראשון.. ושמתם.. שבעת ימים' כמו שהשמחה היא בשבעת ימי החג, כך הלקיחה היא ביום הראשון של החג.

אי הכי התם נמי: הגמרא מקשה ב' קושיות: **א.** מה מלמדת אות ה' היתירה של 'הראשון' בסוכות? **ב.** בפסוק נוסף המדבר בסוכות 'ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון' - אי אפשר לפרש שהחג הראשון יהיה בערב סוכות?
הגמרא מתרצת קודם על הקושיא השניה: **ב.** שם הפסוק מקביל ומשווה בין היום השמיני שהוא חג לראשון כנ"ל. **א.** ואות ה' יתירה בא להשמיענו למעט חולו של מועד שמותר במלאכה.

אלא הני שלושה ראשון: הגמרא מתרצת שבאמת 'הראשון' של פסח הכוונה קודם לפסח, אבל שלושה 'הראשון' הנוספים לא נכתבו על פי המשמעות הפשוטה, אלא לרמז שבשכר קיום שלושת הדברים הללו שנאמר בהם 'ראשון' (שביתת החג בפסח, ובסוכות, ונטילת לולב) – זכו לשלושה דברים שנאמר בהם 'ראשון'.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

רבא אמר: ישנו פסוק האוסר לשחוט את הפסח כשעדיין לא ביערו את החמץ - 'לא תשחט על חמץ דם זבחי', ושחיטת הפסח זמנה מחצות יום יד', מכאן שאיסור חמץ הוא מחצות יום יד'.

תניא נמי הכי: הגמרא מביאה ברייתא של שלוש תנאים. רבי ישמעאל כדעת רבא, רבי יוסי בדומה לדעת אבוי.

שמע מינה מדרבי עקיבא תלת: רבי עקיבא מוכיח שלא יתכן שהשבתת החמץ 'ביום הראשון' מדברת על היום הראשון של חג הסוכות, מכיון שאסור לשרוף חמץ בחג. דבר זה מתבסס על שלוש נקודות:

א. ביעור החמץ דינו רק בשריפה, שלא כדעת הסובר שאפשר להשביתו בכל צורה אפשרית.

ב. הבערת אש בשבת היא אב מלאכה. (הרחבת הדברים: התורה פירטה במיוחד את איסור הבערת אש בשבת, מתוך כלל המלאכות שנאסרו באופן כללי. נחלקו התנאים האם זה בא ללמד שהבערה לאיסור 'לאו' בלבד יצאה, ואינה מלאכה שחייבים אליה מיתה. או שהבערה 'לחלק' את המלאכות יצאה, ללמדנו שהעושה כמה מלאכות בשוגג חייב על כל אחת ואחת, כמו שעליה חייבה התורה בנפרד).

ג. לא אומרים שהואיל והותרה הבערה לצורך הכנת אוכל נפש ביום-טוב - הותרה גם שלא לצורך (שאז היה אפשר לשרוף גם את החמץ).

תנו רבנן: יש צורך בשני הפסוקים דלהלן א. 'שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם' ב. 'ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך'.

הפסוק השני מלמד שדוקא 'לך' שלך אתה לא רואה, אבל של גויים ושל הקדש מותר לאחסן ברשותך. (הגמרא להלן תבאר שדוקא כשלא קיבל עליו אחריות על החמץ). אבל הפסוק השני 'לא ימצא' מלמד שאסור לך להטמין את החמץ שלך שלא תראה אותו, וכן אסור לקבל פיקדון מגוי בקבלת אחריות.

אין לי אלא נכרי וכו': יתבאר להלן.

הפסוק הראשון לימד אותנו שרק בבתי אסור להשהות חמץ (בבתיכם), אך האיסור כמו כן בשאר המקומות שברשותך (כגון בבורות שיחין ומערות) נלמד מהפסוק השני (בכל גבולך).

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

ועדיין צריכים אנו לגזירה שווה (= מילה תואמת בשני הפסוקים המלמדת שהם מלמדים זה על זה) בשביל להחיל את הדינים שבכל פסוק גם על חברו. מכיון שהפסוק הראשון אמנם לימד, שבבית אסור להימצא חמץ בכל צורה אפילו של גוי באחריות (לא ימצא בבתיכם), אך לא בשאר המקומות שברשותך (כי בהם נאמר רק 'לא יראה...בכל גבולך', ודוקא 'לך' לא, אבל אולי של אחרים כן). ודבר זה נלמד מגזירה שוה של 'שאור' - 'שאור' שבשני הפסוקים. כמו כן בלי הגזירה שווה לא היינו יודעים שבביתם מותר של אחרים (בלא אחריות) ושל גבוה, כיון שלא נאמר בהם 'לך' אלא בגבולין.

הגמרא חוזרת לבאר את דברי הברייתא 'אין לי אלא נכרי': אביי - הופך את הטקסט: אין לי שאסור אלא נכרי שכיבשתו, אבל נכרי שלא כיבשתו וגר עימך בחצר מניין שאסור? שנאמר לא ימצא מכל מקום (כלומר לא נאמר 'לא תמצא').

רבא - אין לי שמותר אלא בנכרי שלא כיבשתו, אבל בנכרי שכיבשתו וגר איתך בחצר מניין שמותר? שנאמר פעמיים 'לא יראה לך שאור בכל גבולך' - אחד מהם מיותר ללמד על 'לא ימצא', שאפילו במצוי אצלך בחצר דוקא 'לך' בשלך אתה אסור, אבל מותר שימצא אצלך בחצר חמץ של אחרים.

דבר הגורם לממון: הגונב חייב לשלם כפל או תשלומי ארבעה וחמישה. הגונב מהקדש פטור. אמנם הגונב קרבן שהקדישו אדם בנדר (שנאמר 'הרי עלי עולה'), מכיון שהנגב חייב באחריותו וצריך להביא קרבן חדש במקומו - סובר רבי שמעון שבמקרה זה הגנב חייב לשלם לו כפל וד' וה', מכיון שהקרבן הוא דבר הגורם לממון כלומר להתחייב ממון, ונמצא שהוא גנב ממון מהאדם ולא מהקדש.

איכא דאמרי: רבי שמעון אמר שדבר הגורם לממון נחשב כממון, רק במקרה שהקרבן כבר אינו בעולם. ולכן לענייננו שהחמץ נמצא בעולם ואחר פסח הוא חוזר לבעליו, עדיין נחשב הוא ברשותו של הגוי ולא ברשותו של הישראלי, ולכן צריכים אנו ללמוד שאסור להשהותו מ'לא ימצא'.